

// Університетські наукові записки . – 2008. – № 4. – С. 218–220. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2008_4_45.pdf

3. Євчук Л. А. Окремі аспекти управління інвестиційними ресурсами підприємств аграрного сектора / Л. А. Євчук // Агросвіт. – 2011. – № 15. – С. 2–4.

4. Латинін М. А. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку аграрного сектора економіки / М. А. Латинін, Ю. О. Ульянченко // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 2. – С.140–148.

5. Левицьки С. Как разработать стратегию: практические рекомендации по созданию реально работающих стратегий / С. Левицьки ; пер. с англ. В. О. Шагояна. – Днепропетровск : Баланс-Клуб, 2003. – 328 с.

Определены главные особенности инвестиционной среды функционирования предприятий в аграрной сфере в условиях экономического кризиса. Определено взаимодействие инвестиционных рисков, потенциала, активности субъектов хозяйствования и их влияние на уровень инвестиционной привлекательности субъектов хозяйствования в условиях экономического кризиса.

Инвестиционная среда, предприятие, аграрная сфера, бизнес, экономический кризис.

In this article identifies the key features of the investment environment of enterprises functioning in the agricultural sector in conditions of economic crisis. Identified cooperation investment risks, potential activity of business entities and their impact on the investment attractiveness of businesses in conditions of economic crisis.

Investment environment, enterprise, agriculture, business, economic crisis.

УДК 339.16.012:633.85

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ТА ЕКСПОРТУ НАСІННЯ РІПАКУ В УКРАЇНІ

Л. С. Денисенко, аспірантка*

Розглянуто основні показники виробництва ріпаку в Україні, проаналізовано динаміку та географію виробництва та експорту вітчизняного насіння ріпаку.

Виробництво, експорт, насіння ріпаку, географія виробництва насіння ріпаку.

З кожним роком у світі зростає виробництво біодизеля на основі ріпакової олії, зокрема, ця галузь добре розвинена в європейських

---

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор В. П. Галушко

© Л. С. Денисенко, 2014

країнах. На сьогодні та у майбутньому погляди Європи будуть спрямовані на Україну як постачальника сировини, тому дослідження стану й перспектив виробництва та експорту насіння ріпаку є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі всебічно представлено стан на ринку насіння ріпаку в різних аспектах: розміри ринку, динаміка обсягів виробництва та експорту, перспективи подальшого розвитку. Значний внесок в діагностику ринку насіння ріпаку зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема В. П. Галушко [1], Л. Д. Греков [2], А. В. Кузьмін [2], Ю. О. Лупенко [4], Г. Б. Супіханов [9], О. М. Шпичак [4] та інші. У більшості публікацій щодо стану та перспектив виробництва й експорту насіння ріпаку зосереджена увага на основних тенденціях, які склалися загалом у державі. Тому саме на рівні України доцільно проаналізувати стан та перспективи виробництва й експорту насіння ріпаку.

Мета дослідження – обґрунтувати доцільність та перспективу виробництва й експорту насіння ріпаку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ріпак, як культура, в Україні вирощувався ще в минулому столітті. У 70-х роках у країні висівалось близько 10 тис. га, у 80-х – близько 20 тис. га, а на початку 90-х виробництву ріпаку стали приділяти більше уваги і площі посіву планувалося збільшити до 500 тис. га (див. таблицю).

Розглядаючи динаміку виробництва насіння ріпаку, слід відзначити його інтенсивний приріст за п'ятирічні періоди, коли валові збори зросли з 417 тис. т, у середньому за період з 2003 до 2007 року, до 1,7 млн т за період з 2008 до 2012 року, або ж у 4 рази. Слід також зазначити, що у 2008 р. в Україні було вироблено рекордну кількість насіння ріпаку, понад 90% якого експортувалося. У динаміці, валовий збір насіння ріпаку 2008 р. зріс проти 2007 р. у 2,8 раза. За результатами 2013 р. виробництво насіння ріпаку зросло до 2,3 млн т.

Динаміка виробництва насіння ріпаку в Україні*

Показник	Роки										
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Посівна площа, тис. га	69	117	207	414	891	1412	1059	907	870	566	1080
Урожайність, т/га	0,9	1,39	1,46	1,57	1,3	2,07	1,85	1,7	1,73	1,7	2,36
Валовий збір, тис. т	50	145	278	591	1021	2801	1826	1433	1402	1180	2305

*Джерело: розроблено автором на основі даних інформаційного агентства «АПК-інформ» [5].

Порівнюючи дві попередні п'ятирічки, посівні площі під ріпаком збільшились у 2,8 раза – із середньорічного показника в 340 тис. га в 2003–2007 рр. до 963 тис. га в 2008–2012 рр. Після спаду обсягів посівних площ з 2009 до 2012 року, у 2013 р. в Україні під ріпаком було засіяно вже 1080 тис. га, що на 90,8 % більше від даного показника 2012 р.

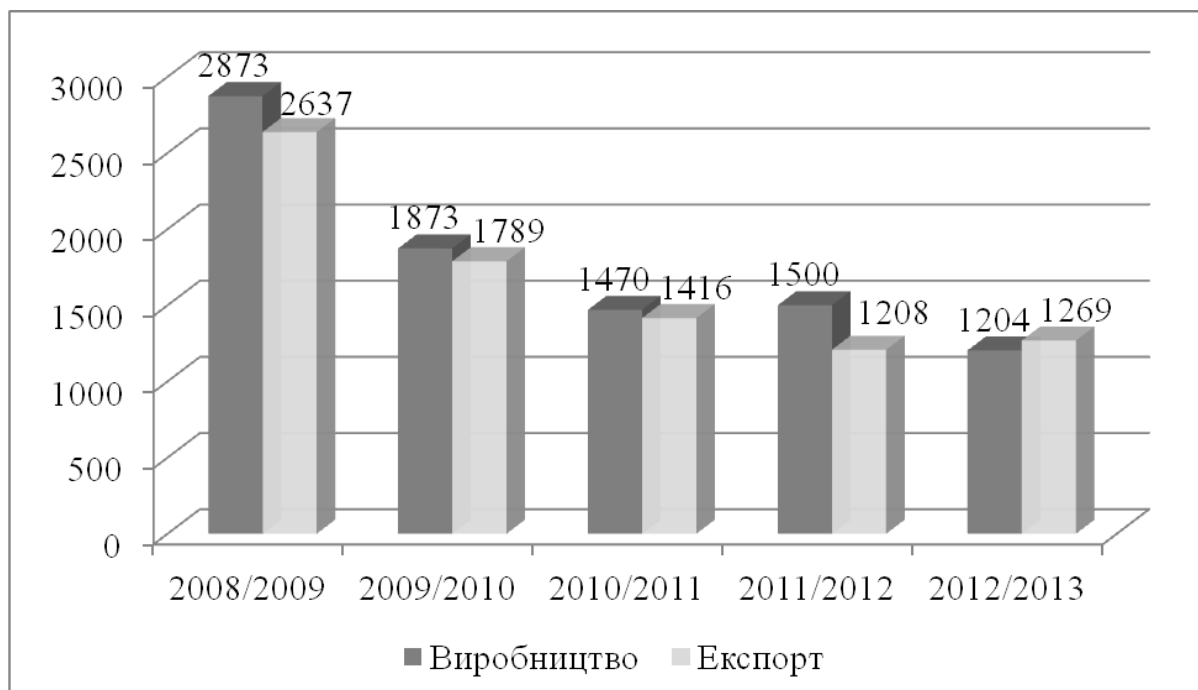
Розглядаючи динаміку врожайності ріпаку, слід зазначити, що вона зросла (порівнюючи п'ятирічні періоди) на 43%: з 1,33 т/га у 2003–2007 рр. до 1,91 т/га у 2008–2012 рр. Середня врожайність у 2013 р., порівняно з 2012 р., зросла на 38,8 % (з 1,7 до 2,36 т/га, відповідно) [5].

Ріпак має багато агротехнічних та економічних переваг порівняно з іншими сільськогосподарськими культурами. Разом з тим, він належить до ризикованих культур. Основною загрозою для озимого ріпаку є перезимівля, а в Україні домінує виробництво саме озимого ріпаку. У структурі площ до збирання 2013 р. частка озимих посівів ріпаку становила 95,8%, тобто 1035 тис. га [4]. Такий розподіл у структурі посівів пояснюється кількома причинами: по-перше, урожайність озимого ріпаку на порядок вища за ярі сорти, по-друге, збільшується ресурс часу для весняної посівної кампанії.

Повільне формування ринку ріпакової олії в Україні, занепад тваринницької галузі, що призвело до спаду попиту на комбікорми, низькі ціни на ріпак в межах України – основні фактори, що стали передумовою збільшення обсягів експорту ріпаку українськими підприємствами. Якщо в 2000 р. було експортовано 52% ріпаку, в 2001 – уже 70%, то у 2008 цей показник становив понад 90% [9].

У 2000 р. виробники України експортували насіння товарного ріпаку на загальну суму 10,700 млн дол. США, у 2007 р. – 378,055, а в 2013 р. – 1929,5 млн дол. США [5].

Як бачимо з рис. 1, обсяг експорту ріпаку в 2013 р. перевищив обсяг його виробництва. Це пояснюється падінням внутрішнього споживання, зокрема обсягу переробки даної олійної культури, а також достатньо великими відвантаженнями залишків врожаю 2011 р. на початку 2012/13 МР.

Рис. 1. Україна: виробництво та експорт насіння ріпаку*

*Джерело: [7].

У 2000 р. ріпак експортували, переважно, в Ізраїль, Німеччину та Прибалтику, що становило 65% від загального експорту ріпаку з України. Станом на 2013 р. до країн Європи експортовано 84,6% від загального обсягу експорту насіння ріпаку (Нідерланди – 20%, Бельгія – 19%, Польща – 19%, Франція – 17%) [8].

За попередніми даними Держстату України, валовий збір ріпаку в 2013/14 МР становив 2,4 млн т, при цьому за перші три місяці (липень – вересень) експортовано 1,29 млн т продукції (54% від усього врожаю).

У 2013 р. лідерами за посівними площами під ріпаком серед адміністративно-територіальних одиниць України стали Одеська (96,8 тис. га), Вінницька (92,2 тис. га) та Дніпропетровська області (79,1 тис. га) (рис. 2).

Рис. 2. Агрокарта посівних площ ріпаку, 2013 рік*

*Джерело: [6].

За підсумками 2012/13 МР, найбільшим експортером ріпаку з України стала компанія "Альфред С. Топфер Інтернешенал / Україна", на частку якої припало 17,2% (2011/12 МР було 10,3%). Друге місце зайняла компанія "Серна" з часткою 11,1% (9,7% у 2011/12 МР). На третій позиції – "Компанія Агроінвест" – 8,1% (проти 8,0% у 2011/12 МР) [8].

Аграрії свідчать, що ріпак став однією з найприбутковіших сільськогосподарських культур у 2008 та 2009 роках.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Найважливішою перешкодою збільшення виробництва та розвитку ріпаку є відстала технічна база сільськогосподарських підприємств. У результаті порушення точності висіву, внесення добрив, недотримання строків

збирання ріпаку, господарства втрачають 30–50% потенційного врожаю, що автоматично підвищує собівартість виробництва ріпаку. Такі фактори як брак фінансових ресурсів у господарств та погірхи в селекційній роботі також, значною мірою, перешкоджають подальшому розвитку ринку ріпаку в Україні.

Незважаючи на значний спад посівної площі у 2012 р., 2013 р. Україна збільшила їх обсяг майже вдвічі, при цьому валовий збір культури зріс на 95%. Тож слід очікувати позитивних тенденцій розвитку ріпаківництва як на світовому, так і на вітчизняному ринках.

Список літератури

1. Галушко В. П. Основи аграрної економіки : підруч. / [В. П. Галушко, Г. В. Хуленбрук, О. А. Ковтун та ін.]. – К. : Вища освіта, 2003. – 399 с.
2. Греков Л. Д. Щодо ситуації на внутрішньому та зовнішньому ринках ріпаку та її впливу на продовольчу безпеку в Україні / Л. Д. Греков, А. Д. Юрченко, А. В. Кузьмін // Національна безпека: український вимір. – 2009. – № 3 (22). – С. 76–79.
3. Закупівельні, оптово-відпускні та роздрібні ціни на сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки (січень 2013 – січень 2014 р.) / [Ю. О. Лупенко, О. М. Шпичак, Ю. П. Воскобійник та ін.]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2014. – 122 с.
4. Офіційний сайт інформаційного агентства «АПК-інформ» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apk-inform.com>
5. Офіційний сайт «Агросправочник онлайн» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://raps.4sg.com.ua/agromap2013.php>
6. Офіційний сайт Міністерства сільського господарства США / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fas.usda.gov>
7. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки (на період до 2020 року) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/node/10516>
8. Супіханов Г. Б. Формування кон'юнктури ринку ріпаку. – К. : НІЧЛАВА, 2003. – 140 с.

Рассмотрены основные показатели производства рапса в Украине, проанализировано динамику и географию производства и экспорта отечественных семян рапса.

Производство, экспорт, семена рапса, география производства семян рапса.

Considered the main indicators of production of rapeseed in Ukraine, analyzed the dynamics and geography of production and export of domestic rapeseed.

Production, export, rapeseeds, geography of production of rapeseed.